

Medya Dönüşürken Bilgi ve İktidar: *The Post* ve *The Circle*

Dilara BOSTAN*

The Post	The Circle
Yönetmen: Steven Spielberg	Yönetmen: Steven Spielberg
Senaryo: Liz Hannah, Josh Singer	Senaryo: Liz Hannah, Josh Singer
Oyuncular: Meryl Streep, Tom Hanks, Sarah Paulson ...	Oyuncular: Meryl Streep, Tom Hanks, Sarah Paulson ...

Medya ve demokrasi arasındaki ilişki bugün olduğu gibi geçmişte de sıklıkla medya kuruluşlarının demokrasinin birer aracı olabileceğine dair duyulan inanç ve inançsızlık çerçevesinde tartışılmıştır. Öte yandan medya kuruluşlarının kime hizmet ettiği sorununun, günden güne gelişen ve gündelik hayata yerleşen yeni medya teknolojileri bağlamında yeniden şekillendiği görülmektedir. “Dün”ün medyasını oluşturan basılı, işitsel ve görsel medya türlerinin arasına “bugün”ün medyasını oluşturan Twitter, Facebook, Instagram gibi sosyal ağların da bir parçası olduğu “yeni medya” da katılmıştır. Bu bağlamda geçmişte, işitsel, görsel ve basılı medyanın yönetenlere mi yoksa yönetilenlere mi hizmet ettiği çerçevesinde gerçekleşen demokrasi tartışması, bugün, bireylerin de birer üretici olarak etkileşim içerisinde olduğu sosyal medyanın kime ve neye hizmet ettiği bağlamına taşınmıştır.

Bu tartışmaların izlerini sürmeye ve değerlendirmeye imkan verebileceğini düşündüğümüz 2017 yapımı *The Post* ve *The Circle*, dünden bugüne medyanın dönüşümünü demokrasi bağlamında tartışmaya açan filmler olarak incelenebilir. Steven Spielberg’ün yönetmenliğini yaptığı *The Post*’ta toplumu oluşturan bireylerin bilgiye erişim hakkı bağlamında gündeme gelen demokrasi tartışması, James Ponsoldt’un yönetmenliğindeki *The Circle*’da bireylerin bilgilerine erişim sorunu çizgisine taşınarak seyirciye sunulur. Söz konusu filmlere birlikte bakmak, aynı yılda

* Arş. Gör. Dr., Marmara Üniversitesi, İletişim Fakültesi, İstanbul, Türkiye, dilaraokuyucu@gmail.com.

vizyona girmelerinin yanı sıra medyanın dönüşümüne koşut şekilde demokrasi tartışmasının da hangi evrelerden geçtiğini gündeme getirmeleri bakımından anlamlıdır.

Başrollerini Tom Hanks ve Meryl Streep'in paylaştığı *The Post*, gerçek bir olaya dayanan hikayesini The Washington Post'un büyük gazete olma sürecinde verdiği demokrasi mücadelesi üzerine kurar. 1966 yılında Vietnam'da savaşmış olan Daniel Ellsberg, savaşta hiçbir ilerleme görülmemesine rağmen hükümetin bunu halktan saklayarak savaşı sürdürmesi gerekçesiyle Pentagon'dan bir takım gizli belgeleri kaçıtır. Nixon'un hükümette olduğu 1971 yılında, The New York Times Vietnam'daki başarısızlıkla ilgili Pentagon'dan sızdırılan raporlara (belgelere) dayanarak bir haber yayımlar. Nixon'ın büyük tepkisi ile karşılaşan haber, yayın yasağına neden olur. Fakat bu süreçte, dosyanın daha kapsamlı hali The Washington Post'un hırslı editörü Ben Bradlee'in (Tom Hanks) eline geçer. Bradlee, yayın yasağına rağmen dosyanın haberleştirmesinden yana olurken gazetenin sahibi Kay Graham (Meryl Streep) için bu kararı vermek kolay olmaz. Gazete bir takım mali sıkıntıları nedeniyle halka arz edilmek üzeredir, ayrıca Graham'ın dosyada adı geçen Robert McNamara ile de geçmişten gelen yakın bir dostluğu vardır. Gazetenin avukatları ve danışma kurulu, böyle bir haberin gazetenin sonu olacağını savunur. Bradlee içinse gazetenin neyi haberleştireceğine özgürce karar verememesi, zaten gazetenin sonudur.

Spielberg, *The Post* filminde gazetenin demokrasi adına verdiği mücadeleyi aynı zamanda, gazete sahibi Kay Graham'ın bir kadın yönetici olarak kendini bulma hikayesi üzerinden anlatır. Graham, filmin başında, yaptığı bütün hazırlıklara rağmen katıldığı erkek egemen toplantılarda kendisini ifade edemeyen ve sıklıkla güvendiği kimselerin yardımına ihtiyaç duyan zayıf bir kadın yönetici olarak temsil edilir. Öte yandan The Washington Post'u yerel bir gazete olmaktan çıkaran da Graham'ın kadın yönetici olmasından kaynaklanan toplumsal baskıları bertaraf etmeyi öğrenerek kendi doğrusunun peşinden gitme cesaretini göstermesi olur. Basın özgürlüğüne dair inancı kadın yöneticinin kendi kimliğine ve düşüncelerine sahip çıkma hikayesi ile pekiştiren bu hikaye tercihi, toplumsal cinsiyet bağlamında güçlü kadın temsilinin sinema sektöründe sağladığı imtiyazlı durumun bir uzantısı olarak da okumak mümkün. Zira film, haberin yayınlanmasından sonraki hukuki sürece seyircisini ortak etmez. Yayın yasağını çiğneyen The Washington Post, The New York Times gibi davalık olur. Fakat Post'un halkı yönetenlerin sakladığı gerçekler konusunda bilgilendirme cesareti pek çok yayın kuruluşu tarafından desteklenir. Basının da desteği ile ordu ve gazeteler arasındaki dava, The New York Times ve The Washington Post lehine sonuçlanır. Davadan çıkan karar bir nevi basın ile yöneten-yönetilen ilişkisindeki dengeleri değiştirecek mahiyettedir. Toplumsal cinsiyet sosu dışında anlatsal düzenlemeleri ile oldukça klasik bir yolu tercih eden Spielberg, hukuk mücadelesi faslını göstermese de geçmişten bugüne taşıdığı hikaye ile basın özgürlüğüne duyulan inancı tazelemeyi başarır.

Başrollerini Tom Hanks ve Emma Watson'un paylaştığı *The Circle* filminde ise güçlü bir sosyal medya şirketinde demokrasiye hizmet iddiası ile gerçekleştirilen buluşların ve sosyal deneylerin bireylerin hayatlarını dramatik şekilde nasıl etkileyebileceği anlatılır. Dave Eggers'ın aynı isimli romanından uyarlanan film, George Orwell'in 1984'ü ile Aldous Huxley'in *Cesur Yeni Dünya*'sını çağrıştıran distopik bir atmosfere, dijital çağın "büyük birader"leri olan kapitalist medya şirketlerinden birini taşır.

Hikaye, bir dağıtım şirketinde geçici personel olarak çalışan Mae Holland'ın, Circle isimli sosyal medya şirketine transfer olması ile başlar. Zamanı ve mekanı anlamanın güç olduğu filmde, Mae ve ailesinin gündelik sıkıcı hayatı ile Circle'in özgür ve eğlenceli işleyişi arasında bir zıtlık hissedilir. Teknolojik açıdan güçlü olduğu kadar çalışanlarına sunduğu sosyal imkanları ile son derece gelişkin olan Circle, Mae'in hayatını kısa sürede tamamen çevreler.

Şirketin büyük biraderlerinden Eamon Bailey (Tom Hanks) her Cuma bütün şirket çalışanlarının katıldığı toplantılar düzenleyerek yeni buluşları tanıtılmaktadır. Şirketin büyümesini sağlayan *trueyou*dan sonra yeni icat *seechange* gelmiştir. Minik bir kamera olan *seechange* görüntüyü uyu üzerinden aktaran "gerçek zamanlı bir analitik işlemci" olarak çalışır. Kayıt altına aldığı her şeye dair bilgiler toplayan *seechange* hava durumundan, trafik yoğunluğuna sayısız hizmet sunar. Şirketin asıl iddiası ise, izlenebilirliği mümkün kılan *seechange*in, zalimleri ve teröristleri saklanamaz hale getirerek insan haklarına büyük katkı sağlayacağıdır.

"Paylaşmak önemsemektir" şiarının geçerli olduğu şirkette, Mae'in sosyal hayatını kendiliği içerisinde sürdürmesi bir noktadan sonra mümkün olmaz. İnsan kaynakları tarafından daha paylaşımcı olması için cesaretlendirilen Mae'in gizli kalan her ilgisi ve tecrübesi işverenleri için sıkıntı yaratır. Var olmanın paylaşmak–yani bilgi sunmak–ile ilgili olduğunu anlayan Mae, şirkette devam edebilmek için paylaşım üzerinden işleyen sosyal ağa dahil olur. Mae, edindiği yeni roller karşısında duyduğu memnuniyet ile her bilginin bir algoritmaya dönmesinden duyduğu tedirginlik arasında salınır. Paylaşımlarından biri, öngöremediği sonuçlar doğurduğunda ise tedirginliği iyice artar ve "çember"i dışına çıkararak bir suç işler. Fakat kendisini soktuğu zor durumun içinde hayatını kurtaran bir *seechange* kamerası olunca Mae'in Circle'a duyduğu inanç tazelenir ve böylece büyük biraderlerin işlettiği sosyal bir deneyimin gönüllü katılımcısı haline gelir.

Deney, Mae'in üzerine taktığı *seechange* kamerası ile şeffaflaşmasını ve sürekli izlenir olmanın getirdiği sorumluluk ile kendi potansiyelini keşfetmesini amaçlar. Yarattığı zorluklara rağmen şeffaflık bir süre sonra performansa dönüşür ve Mae rolüne kendisini fazlasıyla kaptırır. Öyle ki işi, katıldığı üst düzey bir toplantıda, oy kullanmaya yaşı tutan her Amerikan vatandaşına Circle hesabı açma zorunluluğunun yasalaştırılmasını önermeye kadar vardırıır. Herkesin çembere dahil edilmesi, hileli seçimleri ortadan kaldıracak ve tüm vatandaşların zorunlu katılımıyla şimdiye kadar hiç gerçekleşmemiş olan "gerçek demokrasi"yi sağlayacaktır.

Artık önemli bir eleman haline gelen Mae, şirketin son icadı *soulsearch*ün tanıtımında da yer alır. *Soulsearch* şirketin çemberine dahil olan kullanıcıların yardımıyla, çembere dahil olmayan kişileri 20 dakikada bulabilecek bir programdır. Yeni bir sosyal deney ile tanıtılan program, ilk denemede on dakikadan kısa bir sürede topluma karşı suç işlemiş bir kanun kaçağının bulunmasını sağlar. *Soulsearch* karşısında büyük bir heyecana kapılan katılımcılar, yeni birinin bulunmasını ister. Fakat bu yeni aday sıradan biri olsun istenir. Salondaki çoğunluk, Mae'in çembere dahil olmayan eski arkadaşı Mercer'ın bulunmasını teklif eder. Mae, bunun iyi bir fikir olmadığını düşünse de çoğunluğa ve patronlarına karşı koyamaz. *Soulsearch* ve katılımcılar, kısa sürede Mercer'ı bulur. Fakat beklenmedik bir şey olur ve Mercer paniğe kapılıp insanlardan kaçmaya çalışırken kaza geçirerek ölür.

Sosyal deneyin trajik sonu Mae için acı bir uyanış olur. Film ikna edici olmayı başaramayan bir son ile Mae'in şirket yöneticilerinin-savundukları bütün şeffaflığa rağmen-sakladıkları sırları deşifre etmesiyle biter. Öte yandan filmin son sahnesi, teknolojinin bundan sonra iyiye kullanılacağı temennisine de sahiptir. Birey dışı kurumların, bireylerin bilgilerine erişiminde sınırlarının ne olması gerektiğini sorgulayan film demokrasiye katkı maskesi altında bireylerin birer dataya dönüştürülmesinin sonuçlarının neler olabileceğini gösterirken nihai olarak eleştiri getirdiği sisteme yeniden entegre olmayı önermektedir. Böylece kendi getirdiği eleştiriye zayıflatan *The Circle*, anlattığı hikayeye seyircisini inandıramasa da, yarattığı dünyanın fazlası ile muhtemel görülmesi sayesinde kontrolün artık bireyde olmadığı duygusunu aktarmayı da başarır.

The Post ve *The Circle* farklı açılardan bilginin politik işlevi meselesini ele alır. Bilgi Batı düşüncesinde özellikle Foucaultcu eğilimin yaygınlık kazanmasıyla doğrudan güçle ilişkili ve hatta eşit düşünölmeye başlanmıştır. Dolayısıyla bilgiye kimin hakim olduğu politikanın temel meselelerinden biri haline gelmiştir. *The Post*, *post-truth* kavramının gündemi meşgul ettiği bir ortamda medyanın bilgiyi demokratikleştirmeye yaradığına dair eski Amerikan idealini seslendirir. Öte yandan *The Circle*, verilerin enformasyonun ve bilginin toplumsal kurumların elinde toplanmasının insanlarda yarattığı şüpheyi belirli aktörler üzerinde toplamaya çalışır. Yani bilginin merkezileşmesini bir sorun olarak es geçip bu durumu iyi niyet-kötü niyet düzleminde sorunsallaştırır. Böylelikle her iki film de bilmeyi temel bir değer kabul eden Batılı paradigmayı sorgulamadan siyasal katılım ve mahremiyet gibi ikincil meseleleri ön plana çıkararak anlatı düzleminde hazır bir çözüme ulaşır. Bilgi teknolojilerinin bireylerin hayatına tamamen nüfuz ettiği günümüzde Hollywood'un sorunu bertaraf etme biçimi epik ve sinik olmak üzere farklılaşsa da sonunda aynı noktaya varır. Birey ile birey-üstü kurumlar arasında bilginin hangi odağa yakın olması gerektiği etik bir sorun olarak ortaya konur. Filmlerin çerçevesinde demokrasi, bir yandan bilginin bireye daha açık hale getirilmesi diğer yandan ise bireyin bilgisinin kurumlardan korunması şeklinde tanımlanır. Ancak böylelikle bilmeyi bizatihi bir değer olarak gören Batılı bakış açısı sorgulanmak bir yana daha çok tahkim edilir. Son olarak mesele sinema gerçeklik ilişkisi açısından düşünöldüğünde her iki filmin nihai olarak sinemaya biçmiş olduğu rolü anlamak mümkündür. Hollywood seyirciye kendi dışında gelişen olayların bilgisini sunduğu ve

onları, anlamlandırmasına yardımcı olduğu yanılısaması yaratarak hem kendi meşruyetini sağlar hem de bilgiye dair Batılı epistemolojik efsunu tazeler.